

EUSKALDUNAK MUNDUAN

LAVIGERIE

Baiona'n jaioa, Frantzia gotzai, Afrikan gongotzai eta elizan kardenal. XIX mendean esklabotasunaren aurkako borrokatzaile purrukatua, Afrikan batez ere. "Anai zuriak" deritzan elkarte misiolariaren eratzaille...

* * *

"Euskalduna naiz-zion berak-eta orrexegaitik, buru-gogorra; tontorrera eta gaillurrera zuzenean ezin ba'dut, zearka ekingo diot; baiña, gora eldu gabe ez dut etsiko...".

Ala gertatu zan bere bizi osoan: eskuartean artutako lanak goraiño jaso zitun. Baiona'n jaioa zan urriaren 31'an, urtea 1825. Irurogeita amabi urte bete-ta il zan 1897'ko abenduan.

Gizon indartsua espirituz eta gorputzez, beti lanean irrikatzen, lagun urkoaren alde beti maitasunez eta maitasun orrek Kristorengan zuan bere sustraia eta oiñarria.

Aita Santu Leon XIII'garrenak zionez, Zibilizazio eta Kristautasunaren aldeko jokabideetan, Lavigerie zan aurrenetako bat munduan historian. Eta orrenbeste zion geroago Pio XI'garrenak ere.

* * *

Zer izan zan...?

Ona zertxo batzuek: Paris'eko Sorbona Ikastola Nagusiko irakasle, Oriente'ko Eskolaren zuzendaria, Rota Romana deritzan Epaimaiako bat, Nancy'ko Gotzai, Argel'eko Gongotzai, Mixiolari zurien eratzaille, esklabuen askatzaille, Elizaren Kardenal eta Afrika'ko Apostolu nagusia...

* * *

ESKLABOTASUNA ISTORIAN ZEAR

Esklabotasuna Afrikan beltzeen kaltean egiten zan antxiña-antxiñatik. Baiña, sistema bezala XV'garren eunkian eratzen da. Antonio González, portugesa, itsas-gizona zan eta, mende-erdi ameriketak arkitu baiño lenago, asi zan Afrika egoaldera joaten, Bojador deritzan lur-muturretik beera. Legorrean sartu eta bidaldien ondoren gizaseme beltzak ekartzen zituzten arrapatuta, esklabu bezala saltzeko.

Arrek eman zion negozio negargarri oneri asiera eta bere antzera ekin zioten beste batzuek ere negarra Afrikan zabalduz.

Baiña, arazo au benetan bildurgarri biurtu zan Ameriketako arkitu ondoren. Asieran kolonizatzailek indioez baliatzen ziran, auek ez bait zuten animarik animalienak ezik. Anai Bartolomé de las Casas eta Rentería euskaldunak, ordea,

indioen eskubideak defenditu zituzten Errege Katolikoen aurrean eta eurentzako eskubide guztiak eta askatasuna lortu zuten.

Andik aurrera, indioen ordeztan, Afrikako beltzak esklabu.

Konpañi aundiak eratu ziran negozio au aurrera eramateko Afrika barrualdeko probintzietan. Kosta-aldean gazteluak eta txabola aundiak eraiki zituzten beltzak gordetzeko barkuak zetozten bitarteetan, Ameriketarako.

Esklabotasunaren aurkako Frossard jaunak zionez, Ginea'tik 1788'rarte, amar milloi beltzek atera zituzten.

Eta Afrika osoan, 45 milloi 1511'tik 1789'ko bitarte guztian.

* * *

Lavigerie'k bere mixiolariak bialduta zeuzkan Afrika erdira eta aiengandik jasotako berriekin sutu zan zearo bere biotza eta gogoia esklabuen alde lan egiteko.

“San Ziprianok, neure aurreko gotzaiak, elizako kalizak saldu zitun bezala Afrika'ko orduko esklabuak askatzeko, neuk ere alegiñak egingo dituk gizarajo oien alde, mundu guztiko katolikuen biotzak ikutu arte”.

Une artan Brasil'eko enperadorea eta Leon XII'garrena alkarrekin artu-emanetan jarrita zeuden Brasil'eko bi milloi esklabueri askatasuna emateko; orduan gure euskaldunak eskutiz bat bialdu zion Aita Santuari Afrika'ko beltzeen alde jokatzuz.

Idatzi au begien aurrean izan zuan Leon XIII'garrenak bere “In plurimis” enziklika idatzi zuanean, Brasil'go gotzaiantzat, eta bertan mundu zabaleko kristaueiri eskatzen zien alegiñak ekin zezatela lur-gaiñetik esklabutasuna errotik ateratzeko.

* * *

Askatutako esklabu arabe eta beltzak arturik berarekin, Aita Santuarengana jo zuan 1888'ren Pentekostes egunean, Vatikanoko Sala Ducal deritzan gelara. An agertu zuan Afrika'ko esklabuen egoitza negargarria.

“Egoera iguingarri au lurren gaiñetik zearo kentzeko indarrak duten guztiei erregutu diet-zion Leon XIII'garrenak- alegindu ditezela ori lortzeko; baiñan eginkizun au aurrera eramateko, zukan espero dut, batez ere, Kardenal jauna, ezagutzen bait dut zure kementasuna eta ziur nago Kruzada berri au aurrera eramango dezula bere aizken elbururarte”.

ESKLABUEN ALDEKO KANPAIÑA ERATZEN

Aita Santuaren agindua artu ondoren asi zan ekintza ori eratzen. Lenengo Paris'tik ekin zion lanean, San Sulpizio elizaren pulpitotik, gotzai jantziekin: bere mintzo gartsuak suspertu zitun entzule guztiak: “odolak eta sufrimenduak eten; lotsagarri da gure gizaki-alkartearentzak esklabotasunaren irauntzeak; beraren aurka lan egitea, jutzizi-zuzentasunaren eta askatasunaren alde lan egitea da...”.

Egunkari danak onartu zuten bere lana.

Paris'tik Londres'era. Mitin batean parte artzen du, esklabutasunaren aurka; lord Granville jauna zan mitiña eratu zuena eta Ingalaterrako Kardenal Nagusia, Manning Jaun agurgarria, mai-buruko.

Billera onen erabakiek beartu zitun Europako agiantariak esklabotasunaren kontrako neurri sendoak artzera.

Londres'etik Bruselas'era.

Emen 25.000 franko-urre bildu esklabuak erosteko eta 500 gaztek eskeiñi zizkioten beuren buruak, Desertuko Anai Zurien arterako. Berak eratu zuan anaidi au Afrikao Misioen defentsarako.

Gaiñera, gerrako barku bat eeskeiñi zion Erregeak, berberak, Zingira Aundien (Los Grandes Lagos) inguruetan esklabutasunaren aurkako ekintzari laguntzeko. Friburg'en (Alemanian) esklabotasunaren aurkako Kongresuan parte artzerik ez zuan izan, gaixotasunak galerazita; baiña, txoztena bialdu zuan ondo argia.

Espaiña'ren laguntza ere eskatu zuan.

Italia'ra urbildu zan, lenen Milan'era eta ondoren Napoles'era. Bere deiari emandako erantzuna zoragarria izan zan: beste iñon baiño obea.

Luzerna'ko billera egitekoa zan; baiña, Lavigerie gaixo eta arren ordez Bartzar aundi bat egin zan Paris'en gure kardenala buru zala. Billera onetara nazio geienak bialdu zuten buroen ordezkariak. Erabaki bat auxe artu zuten: Aita Santuari zera eskatzea, parroketan eskabide bat ekintza onen alde egitea urteero. Lavigerie berak eraman zion eskabide au Leon XIII'garrenari. andik sortu zan Epifani egunean parroketan egiten zan esklabuen aldeko eskea.

* * *

AFRIKA'KO MIXIOLARIA

Apaiz berri zala, liburutegi bateko idazkari, Mixiotako gaiak erabilli zitun liburu zerrenda bat idazteko. Orrekin bakarrik ez zan, ordea, konforme eta 1872'an Afrika'ko Kabila artean ibilli zan mendi-maldarretan zear mixiolari. Pio IX'garrenak bere ondoan nai zuan apaiz ura; baiña, Lavigeriek eskatu zion arren eta arren utzi zezaiola bere barruko mixiolai-garrari jarraitzen...

* * *

Nancy deritzan elizbarrutiko gotzai izendatu zuten; bere gogoia, ordea, ez zan esi estu aretan baretzen eta Argel'erako izendatu zutenean, orduantxe bere onera etorri; Argelia ikusten bait zuan Afrika'rako ate zabal baten antzera. Afrika zuan Lavigeriek bere biotzaren kezka guztien erdian.

Arabeak zitun ifar aldean eta beltzak egoan; auekin lana zuzenean egin bear zan Kristo eta bere Eliza agertuz; aiekin, berriz, zearka maitasunezko ekintzen bitartez.

Pio IX'garrenak Sahara eta Senegal'eko Delegado Apostoliku izendatu zuan.

* * *

Gotzai gazte arrek bere burua Afrika'ko Apostolutzarako aukeratua ikusten zuan eta Argel'era eldu zanean onela zion:

“Zorioneko Eliza afrikarra, zure naigabeak gozatzera natorkizu eta zure garrai bateko ospea berritzera. Martirien odol artean sortu eta azia zera eta, zuretako seme batek zionez, martiri-odola kristau berrien azi emankorria da. Ala gertatu dedin nere malkoak zureekin naastuko ditut eta bear ba'litz nere bizia ere emango nuke zure alde, zu aundi eta ospetsu ikuste arren”.

Eta aurrerago:

"Afrikar lur au nazio kristau eta biotz aundikoa egin nai dut, zuen bitartez, eremuan zear, Afrika erdira eldu aal izateko, bertan dauden erri negargarri aiek lurretik jaso eta Kristautasunera erakartzeko..."

Ifar-Afrika eta Afrika Erdikoa, guztiak nai zitun Kristorentzat.

ARGEL'EN

Bera eldu zanean, izurri edo peste ikaragarri bat agertu zan Argelia'n, ondorengo gosete eta mixeriarekin. Umezurtzentzako etxeak eta gaixoentzako ospitalak eraiki zitun eta neurrigabeko ondasunak zabaldu.

49 eliza berri eraiki zitun eta 313 parroki eta kapilla berritu. Bi seminario apaizgaintzako, gazteez beterik, jaso eta ondoren 900 erlijioso, andre eta gizon, ekarri zitun gaxoitegi eta eskoletarako...

Argelian kristautasuna errotuta, bere semeak bialduko ditu Sahara, Sudan eta Afrikaren ardatzean dauden errietara. Auen artean, Uganda'ra, bere seemeen odolez ongarritutako errira.

* * *

EGOKITASUNA

Afrika'ko Ifaraldea arabea da eta auekin zearka ibilli bear kristau batek eurak bereganatzeko. Ori ondotxo zekian Lavigere mixiolariak. Otoitza eta kari-dadeko ekintza erabilli bear, kristau sustraiari zirrikiturik zabaldu aal izateko. Gaiñera mixiolariak bere burua egokitu bear islamitarren bizi-moldeari.

Orregaitik agindu auek ematen die beure semeeri: arabe izkera erabilli beti eta kabileena, iñoren laguntzarik gabe, interpreterik gabe, itzultzaillerik gabe. Eta ez dute bein ere frantzesez itz bat ere esango. Orretzaz gaiñera, arabeen bizimoldeari oso-osorik egokitu beuren buruak.

Orrela mixiolaria ikusten ba'dute euren mintzaira darabillela, euren antzera bizi dala janean eta pentzakeran, gogo onez artuko dute euren artean eta orrela apurka-apurka ateak ireki kristautasunari.

Lana benetako zaila eta gaitza, atzerritarrentzako biotza gorrotoz beteta bait zuten arabeak garai artan.

* * *

1873'garrenean Djurdjura aldeko errixkak dira aukeratuak apostoladutza egiteko. Kabilatarrei erlijiorik ez aitatzeke ere, agintzen die bere mixiolariei, eurak sisten dituzten dogmak ez ba'dira: "sendatzea eta erakustea, orra apostoladutza guztia, egia eta maitasuna". Erakustea, umeeiri eskola ematea zan. Besterik ezer ez. Erlijio-erakutsirik ez, iñolaz ere ez: ez agerian, ezta bakarka ere, iñungo aitzakirik gabe. "Ez da iñor kristau egiteko ordua, biotza maitasunez irabastekoa baizik: ortikat egiten dezutena, lan guztiak alperrik galtzea izango da..."

* * *

MIXIOLARI BERRIAK

Lan onek langille bereziak eskatzen zitun eta orretarako 1868'garrenean

seminario bat eraikitzen du. Zertarako? Mixiolariak arabe eta beste Afrika'ko errien arauera bizitzen ikasi dezaten, Eurak joango dira Argelia-egoaldeko basamortuan aurrera Senegal eta beste erri beltzeen artera...

* * *

Arabe-antzeria jantzi zitun: soiñeko zuri luzea eta orren gaiñean kapa zuria. Apaizak, agerian eta bular-gaiñean, errosario bat; apaizak ez ziranak, berriz, leku berean, gurutze gorri bat.

“Emengo mixiolaria gorputzez afrikar bear du izan, eta gogoz, kristau”. Orrela jantzitako mixiolariei bilduta zeuzkaten umerzurtzek egin zieten arrera zoragarria izan zan. Lavigeriek arrazoi.

* * *

Egokitasun onen emaitzak ugariak izan ziran Kabilatarren artean. Bostgarren kristau ziranak, gerora musulman eta orain berriro kristau izaten asiak... Ogei urte pasa baiño lenago giroa sortuta zegoan kristau-dotriña argi eta garbi erakuzten asteko erlijioaren eta Elizaren kondairaren bitartez, dotriña-libururik eskuetan ipiñi gabe.

Pixkana-pixkana kristau egiten, kristau-giroa sortu zuten mixiolari aiek Kabilatan, bataio, ezkontza, illeri-kristau eta abarren bitartez.

EMAKUMEA MIXIOLARI

Bereala konturatu zan Lavigerie gizonen lana ez zala naikoa eta emakume arabeak emakume kristauak bear zitula bere laguntzarako... Emakume batek errezago ikutu zezakean beste emakume baten biotza eta arabeari bere neketan lagundu...

Pentsa eta egin: andre Mixiolari Zurientzat lekaidegia sortu zuan 1869'an Arjel'en bertan. Euren kargu egongo ziran gaxotegi, umezurtzen-etxe eta eskolak.

Bada kristau-errian “Sodalicio de San Pedro Claver” deritzan elkarte, mixioetara joan gabe, mixiolarien alde zuurki jokatzeko duena. Lucerna'n sortu zan: Esklabotasunaren aurkako Kongresoa eratu zan eta bertan Lavigerie'k itz egin. Berba aiekin zirikatuta Maria Teresa Ledochowska kondesea etorri zitzaion eta topaketa artatik sortuko zan Mixioen aldeko elkarte berria.

* * *

Bere mixiolariantzako arauak berak ematen zitun; baiñan, orretzaz kanpora, bakoitzari ere idazten zien bere aolkuak emanez eta animoa jazoz... eta euren lanetarako dirua Europa eta Canada'n eskatzen zuan bertara apaizak eskean bialduta. Arjel eta beste Ifarraldeko Afrikako errietan amar milloi urrezko franko banatu zitun.

AFRIKA ERDIRA

Ebanjelioa Afrikaren ertzeetatik zebillen, baiña Afrikaren biotzik ez zuan ikutu oraindik.

1878'garren urtean Livingstone eta Stanley esploradoreak Kongo inguruetako beuroen ibillaldiak amaituta zeuzkaten. Ibillaldi oien ondorio bezala Nazioarteko Elkartea bat eratzea erabakita zegoan erri aieri zibilizazio eramateko: europar arteak, produzio-bideak eta sal-erosketak batez ere.

Asmo oiek orrela zirala, Lavigerie Aita Santuarengana jo zuan, Elkarrekin batera mixioak sortu bear zirala esatera. Eta bera, bere seme-alabeekin, prest zegoala toki aietara joateko. Pio IX'garrenak esandakoa onartu zion, baiña, erabaki ori aurrera eraman baiño lenago, il zan.

* * *

Ondoren etorri zan Leon XIII'garrenak, Otsaillaren 4'an, 1878, Mixiolari Zuriari Vitoria, Nyanza eta Tanganika zingirien inguru guztiak eskeiñi zizkien mixioak eraitzeko. Garai aietan zailtasunez betetako tokiak ziran aiek... luzeak eta zabalak.

Gazte batzuek pozik prestatu ziran lan artarako. Iru mixiolari bialdu zitun basamordutan zear Tomboctou zeritzan errira, ifarretik egoaldera; baiña, bidean erail zituzten. Bialdu zitun beste iru eta suerte berdiña izan zuten. Sahara'ko are legorrak kristau-odolez buzti ziran.

Une artan esan zitun Lavigeriek itz auek:

"Euskalduna naiz eta mendian zuzenean igaro ezin ba'dut, zearka egingo det... eta tontorretik edo aldamenetik beste aldera pasa gabe ez dut etsiko. Burugogorren fama ez dugu alperrik eramaten".

Erditik eta zuzenean pasa ezin eta orduan egoaldetik bialdu zitun: Marseilla'n ontziratu ziran amar mixiolari Zuri itsasotik egoalderuntz, Afrika-kostatik zear. Eldu ziran Zingira Aundietara; ez, ordea, osorik taldea.

* * *

MIXIOLARIENTZAKO AOLKUAK

Mixio-postu berri bat sortzerakoan auek gogoan izan:

Arabeak esklabu-tratorako dituzten tokietatik alde egin mixio bat sortzerakoan, esklabutasuna ostropo galanta baita da kristauak egiteko.

Protestante-mixioa dagoen tokietan ez mixio-katolikorik sortu, naastea sor ez daiten bertakoen espirituetan. Alde egin amar kilometroan gutxienez.

Toki osasuntzua izan dedilla, jende-tarte onekoa eta emankorra lurra bertatik bizi aal izateko. Onartzen ez bait zaituzte, alde egin beste erri batera.

* * *

Izkuntzari buruz:

Sei illebeta pasatzean mixiolariak erriaren mintzoan berba egingo dute, euren artean ere bai.

Osasuna:

Bearrezkoa da eta orregaitik alde egin leku kutsatuetatik eta etxeak toki airosoan jaso.

Janariak:

Bertakoak izan bitez beti. Norberentzako norberak atera bear du jatekoa, Europa'tik edo Propaganda Fide'retik laguntzaren zai egon gabe. Orretarako lenengo egunetik asi matsondoak aldatzen, garia ereiten eta abar. Lan auetarako bearrezkoak dira Anaiak, mixiolariak eurak espirituen lanerako egon bear bait dute gorputz eta espirituz.

Dotriñari buruz:

Kristautasuna zuzenean erakutsi; baiña, ez gauza danak asieratik. Lenengo gizaki guztieri dagokien egiak Jainkoarekiko; ondoreñ Jesus'en berri eman eta Elizarena, eta oiñarrizko diran egiak kristautasunean. Egi oien ondorioak gerorago etorriko dira. Eragozpen aundienak eskontzatik datoz: poligamian bi-zi dira eta emazte bakar batekin konformatzea ez da erreza...

Biurtzerari buruz:

Elizaren asierako egitarauak berritu zitun Aita Santuaren baimenarekin eta iru maillak ipiñi biurtze-bidean: eskabidea egiten zutenak, katekumenoak eta bataiatuak. Kristau-bizitzak eragozpen aundiak zitun giro artan eta aurrera egindakoak atzera egitean, eragozpen oiek zirala-ta, beste kristaurentzako beatz-topo izan ez zitezen, ortarako ipiñi zitun iru maillak.

Lenengoan erakutsiko zitzairen izakiaren oiñarrizko egiak, kristautasunaren argitan. Bigarren maillan, kristasunezko egi zakonak, baiña sakramentuetatik bat bakarra: bataioa. Eukaristia eta elizkizunik ez. Irugarrenean ez da sekreturik izanen.

Lenengo maillan gutxienez bi urte; eta beste bi, bigarreanean. Lau urte oiek pasata gero, eta mixiolari ei egoki iruditzen ba'zaie, orduan eman bataioa. Zenbait alditan, ordea, ohea izango da bataioa eriotzako ordurarte luzeratzea; batez ere poligamia arazoan, emakume batekin konforme izango ez ba'dira.

EGIÑAKOTIK ZERBAIT

Lavigerie 1897'an il zan. Andik ogeita amar urte baiño lenago, Uganda'ko erri nagusian katedral berria eraiki zuten. Bear izan ziran milloi t'erdi ladrillu Mixiolari Zuriak egindako labeetatik sortu ziran, uri nagusitik kilometro batzuetara, eta andik errira kristauek eraman zituzten beuren bizkarretan.

Nazioko agintariak an ziran.

Kantuak apaiz gai beltzeek osatutako Schola Cantorum'en mende.

Kristauak bertan irureun milla baiño geiago ziran eta katekumenoak beste orren beste. Lurrak osasundu, bideak urratu, erri berriak sortu... Kristautasunarekin batera onura guztiak eraman zitun Lavigerie'k eta bere Elkarteak Afrikan zear...

Dei ukigarri bat egin zien Frantzia eta Europa'ko seminarioei, Afrika beltza Kristorentzat irabazteko. Bere deiari erantzunez etorri zitzaizkion mixiolari-gaiak Frantzia, Belgika, Holanda, Alemania eta Canada'tik. Guztien biotzean asmo bakarra: mundu beltza Krsitorentzat irabastea.

* * *

Il zanean bere gorpua Cartago'ko eliz-nagusian eortzi zuten, berak aurretik bedeinkatutako illobian.

A.A.A.